

Romanizacja i urbanizacja prowincji *Imperium Romanum*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Tabula Banasitana*, tłum. P. Lampkowska. Cytat za: Christ K., *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań-Gniezno 2016, s. 588.
- Źródło: Publiusz Eliusz Arystydes, *Pochwała Rzymu*, tłum. W. Madyda, rozdz. 93.
- Źródło: *Tabula Banasitana*, tłum. P. Lampkowska. Cytat za: Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań-Gniezno 2016, s. 588.
- Źródło: Tacyt, *Żywot Juliusza Agrykoli*, tłum. S. Hammer, rozdział 21.
- Źródło: *List cesarza Augusta do urzędników, rady i ludu Rozos*, tłum. P. Lampkowska. Cytat za: Christ K., *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań-Gniezno 2016, s. 585.
- Źródło: Seneka, *Apocolocyntosis, czyli Udynienie boskiego Klaudiusza*, tłum. L. Joachimowicz, rozdział 3.3.

- Źródło: *Tabula Banasitana*, [w:] Christ K., *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. P. Lampkowska, Poznań-Gniezno 2016, s. 588.
- Źródło: *Constitutio Antoniniana*. Cytat za: Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań-Gniezno 2016, s. 589.
- Źródło: Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań-Gniezno 2016, s. 589.
- Źródło: Mary Beard, *SPQR. Historia starożytnego Rzymu*, tłum. N. Radowski, Poznań 2016, s. 452.
- Źródło: *Prusko-rosyjski traktat zawarty w Petersburgu 11 IV 1764 r.*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Upadek międzynarodowego znaczenia Polski w wieku XVII–XVIII*, t. 17, oprac. Z. Libiszowska, Warszawa 1960, s. 26.

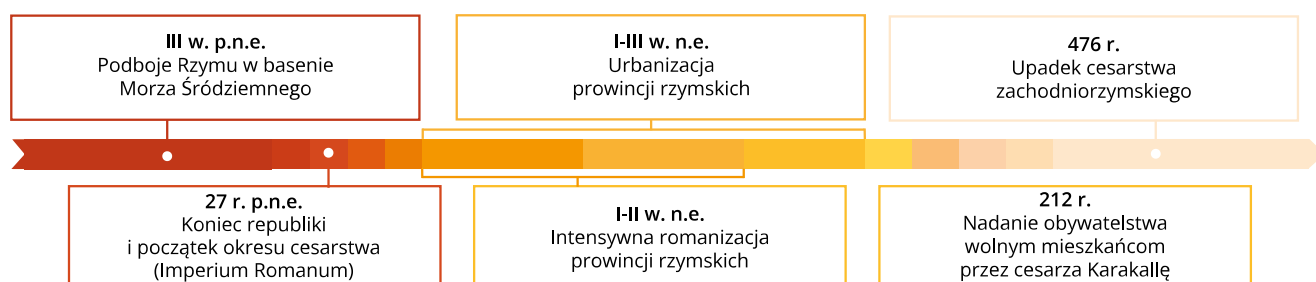

Romanizacja i urbanizacja prowincji *Imperium Romanum*

Rekonstrukcja miasta Colonia Claudia Ara Agrippinensium (na ok. 50 r. n.e.), która dała początek dzisiejszej Kolonii.

Źródło: Nicolas von Kospoth, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Tacyt, jeden z najwybitniejszych historyków rzymskich (I–II w.), opisał w dziele *Żywot Agrykoli* (rozdz. 21) działalność swojego teścia, namiestnika Brytanii w latach 77–85. Zachęcał on mieszkańców zarządzanej przez siebie prowincji do przejmowania kultury rzymskiej. Tacyt wnikliwie opisał proces, który dziś nazywamy romanizacją: zarówno jej cel, którym było nakłonienie podbitej ludności do lojalności wobec Rzymu, jak i formę. Agrykola miał namawiać ludność miejscową do nauki łaciny i sztuk wyzwolonych, a przede wszystkim zakładał nowoczesne miasta – z portykami, łaźniami i innymi wygodami, które okazały się bardzo atrakcyjne dla miejscowej ludności. Rezultaty podobnej polityki prowadzonej w całym państwie były imponujące. U progu cesarstwa w jego skład wchodziły olbrzymie obszary, na których nie istniały ośrodki miejskie, a miejscowa ludność nie uznawała kultury rzymskiej za swoją. Mniej więcej do końca III w. większość mieszkańców imperium żyła już w miastach i określała samych siebie jako Rzymian.

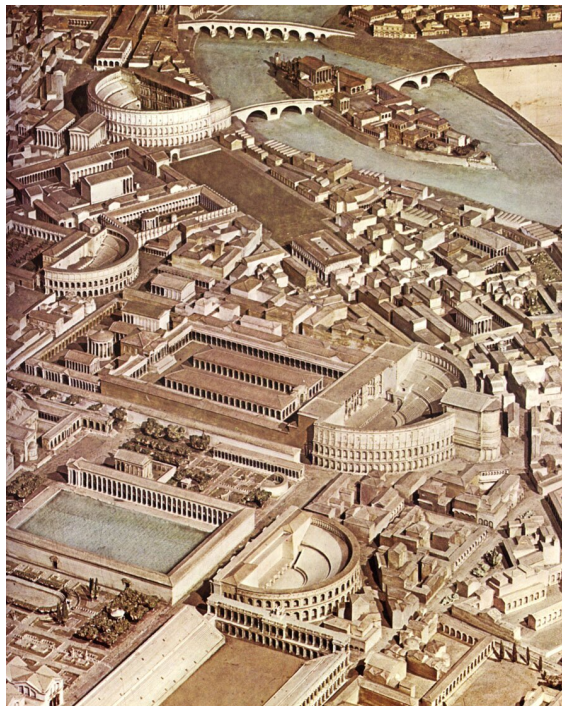
Twoje cele

- Opiszysz wygląd i ustrój typowego rzymskiego miasta.
- Scharakteryzujesz różnice w postępach urbanizacji i romanizacji w zależności od regionu imperium.
- Wyłumaczysz związek urbanizacji i romanizacji z armią rzymską.

Przeczytaj

Definicja rzymskiego miasta...

Rzymianie definiowali miasto jako wspólnotę obywateli, która miała prawo do samorządu. W czasach cesarstwa pod władzą Rzymu znajdowało się wiele miast o zróżnicowanym statusie prawnym. Historycy ich łączną liczbę w Imperium Romanum sytuują w przedziale 1–2 tys. Wszystkie łączył jednak fakt, że ich ludność można było podzielić na plebs i elitę, która pełniła urzędy i zasiadała w [kurii](#), dlatego jej przedstawiciele zwano dekurionami lub kuriałami. Zajmowali się oni bieżącą administracją miasta i reprezentowali wspólnotę przed rzymskimi władzami, ale występowali raczej przed namiestnikiem prowincji aniżeli przed senatem lub cesarzem.

Makieta przedstawiająca Pole Marsowe w Rzymie ok. 300 r. n.e. W czasach cesarstwa powstało tu wiele monumentalnych budowli, m.in. termy Agryppy, Panteon, mauzoleum Augusta, teatry, łuki triumfalne Tyberiusza, Nerona i Hadriana, portyk Oktawii. Architektura stolicy rzymskiej była wzorem dla całego imperium. Które z tych budynków stoją do dziś?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Miasta prowincjonalne miały swój charakterystyczny wygląd wzorowany na Rzymie: ich sercem było forum, symbolem – [amfiteatr](#). Znajdowały się tu także inne typowe budynki: [bazyliki](#), termy, biblioteki, portyki, sale do ćwiczeń gimnastycznych, [cyrk](#) i świątynie. Dążono do tego, aby ośrodki miejskie były wybrukowane i skanalizowane – wodę doprowadzały [akwedukty](#). Miasta różniły się wielkością i zamożnością. Dominowały niewielkie miejscowości, w których mieszkało ok. 2–15 tys. ludzi, co nie znaczy, że *civitates*

(l.mn. od łac. *civitas* – miasto) tej kategorii nie były okazałe: dobry przykład imponującej infrastruktury to słynne Pompeje. Niewiele było ośrodków liczących 25–50 tys. mieszkańców (np. Londyn, Kolonia, Ostia); tych zaś z ludnością powyżej 100 tys. zaledwie kilka (Aleksandria, Antiochia, Kartagina), z milionowym Rzymem na czele.

Pozostałości starożytnego Aquincum, położonego na terenie dzisiejszego Budapesztu.

Źródło: Civertan Grafik, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

...i jego powstawanie

Wyłączne prawo do zakładania nowych miast należało do cesarza, ale uzyskaniem statusu rzymskiej *civitas* zainteresowana była również miejscowa ludność. Z punktu widzenia monarchy znacznie sprawniej było zarządzać ośrodkami miejskimi z samorządem, na który można było przerzucić część zadań administracji i pobór podatków, niż wsiami lub ludami, które nie tworzyły miast. Z kolei miejscowa ludność często uważała osiągnięcie statusu *civitas* (z prawem do samorządu i korzystania z rzymskich budynków użyteczności publicznej) za niezwykle atrakcyjne.

Zasadniczo miasta powstawały na dwa sposoby. Pierwszym było zakładanie kolonii weteranów. Szczególne osiągnięcia na tym polu miał Trajan (98–117), który założył takich kolonii dwanaście. Powstawały one głównie w Europie. Tak narodził się m.in. Belgrad (rzymskie Singidunum), Budapeszt (Aquincum) czy Wiedeń (Vindobona). Drugi sposób polegał na nadawaniu statusu miast istniejącym społecznościom, które osiągnęły w mniemaniu cesarzy odpowiedni stopień rozwoju. Po tym, jak dany lud został podbity, przenosił się ze swoich obronnych osiedli do miast zbudowanych wedle rzymskich

standardów. Tak to wyglądało w przypadku np. [Eduów](#). Przebieg urbanizacji w takiej postaci w wiekach I, II i III sprawił, że rozległe obszary imperium, na których wcześniej nie istniały żadne większe ośrodki, pokryły się siatką miast. Tak pisał o tym grecki retor z II w. n.e.:

((Publiusz Eliusz Arystydes

Pochwała Rzymu

Kiedyż to bowiem było tak wiele miast na lądzie i morzu i to tak przyozdobionych pod każdym względem? Któż to wtedy mógł tak wędrować, napotykać co dzień inne miasto, a niekiedy w ciągu jednego dnia przechodząc przez dwa lub trzy, jakby to były ulice?

Źródło: Publiusz Eliusz Arystydes, *Pochwała Rzymu*, tłum. W. Madyda, rozdz. 93.

Civis Romanus sum

Urbanizacja stanowiła element procesu romanizacji, czyli przejmowania języka, kultury i zwyczajów rzymskich przez ludność podbitą. Proces ten zaczął się już w okresie republiki, a w czasach cesarstwa przybrał na sile. Cesarze rzymscy definitywnie zakończyli charakterystyczny dla republiki proceder łupienia prowincji, który hamował postępy romanizacji. Najszybciej romanizowały się lokalne elity, którym identyfikacja z kulturą rzymską ułatwiała robienie kariery. Cesarska polityka nadawania członkom elity miast prowincjonalnych obywatelstwa rzymskiego (które do pewnego czasu wiązało się z przywilejami prawnymi i podatkowymi) przyspieszała ten proces. Cesarze świetnie zdawali sobie z tego sprawę, o czym świadczy pismo współrządzących Marka Aureliusza (161–180) i Lucjusza Werusa (161–169).

((*Tabula Banasitana*

Ponieważ w naszej opinii niewiele rodzin pośród plemienia Zegrensów może pochwalić się podobnymi zaletami [jak Julian z plemienia Zegrensów], co więcej, bardzo pragniemy zachęcać do naśladowania Juliana poprzez nadanie przez nas temu domowi przywileju, zatem nie zwlekamy i nadajemy obywatelstwo jego żonie Ziddinie, a także ich dzieciom Julianowi, Maksymowi, Maksymowi, Diogenianusowi, bez naruszenia prawa plemienia.

Źródło: *Tabula Banasitana*, tłum. P. Lampkowska. Cytat za: Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016, s. 588.

Popiersie cesarza Karakalli (211–217), obecnie w Archeologicznym Muzeum Narodowym w Neapolu. Rzeźba jest bardzo realistyczna. Co mówi o charakterze władcy?

Źródło: Marie-Lan Nguyen, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.5.

Punktem zwrotnym na drodze ku samoidentyfikacji szerszych mas ludności z imperium był edykt Karakalli z 212 r., przyznający prawa obywatelskie wszystkim wolnym mieszkańcom imperium. Sama romanizacja naturalnie przebiegała w odmiennym tempie w zależności od regionu i innych czynników. Pierwsze zromanizowały się prowincje najdawniej podbite i najbliższe Italii; szybciej nasiąkały kulturą rzymską tereny, na których stacjonowały legiony rzymskie posługujące się wyłącznie łaciną. U Greków natomiast romanizacja nie wiązała się z przyjmowaniem języka łacińskiego i kultury rzymskiej (wyższość kultury greckiej nad rzymską uznawali jednak sami Rzymianie), ale raczej z akceptacją rzymskiego systemu politycznego i prawnego. Mimo różnic w tempie i formach proces romanizacji postępował nieubłaganie. W IV w. ogół mieszkańców Imperium Romanum określał się jako Rzymianie.

Słownik

akwedukt

(łac. *aquaeductus* – wodociąg, od *aqua* – woda + *ductus* – prowadzenie) nadziemny lub podziemny wodociąg doprowadzający wodę do miast z odległych źródeł

amfiteatr

(łac. *amphitheatrum* – dosł. okrągły teatr, z gr. *amphitheatron* od *amphi* – wokół + *theatron* – widownia) w Rzymie budowla przeznaczona do walk gladiatorów i walk z dzikimi zwierzętami

bazylika

(łac. *basilica*, gr. *basilike* – r.ż. od *basilikos* – królewski, *basileus* – król) hala przeznaczona do celów publicznych, najczęściej handlu i prowadzenia procesów sądowych

cyrk

(łac. *circus* – koło, okrąg) budowla z trybunami, w której odbywały się wyścigi rydwanów na arenie w kształcie wydłużonego prostokąta

Eduowie

(łac. *Aedui*) jeden z najbardziej znaczących ludów galijskich, który zamieszkiwał dzisiejszy obszar Burgundii; ich przedstawiciele jako pierwsi spośród ludów galijskich zasiedli w senacie

kuria

(łac. *curia*) tu: rada miejska zarządzająca miastem; wstęp do niej w pierwszej kolejności mieli bogaci i dobrze urodzeni, najczęściej właściciele ziemscy, a z czasem zaczęto dopuszczać także najzamożniejszych kupców

sztuki wyzwolone

(łac. *artes liberales*) przedmioty wykładane w szkołach w starożytnym Rzymie oraz średniowiecznej Europie; obejmowały gramatykę, retorykę, dialektykę, arytmetykę, geometrię, muzykę i astronomię

Słowa kluczowe

Rzym, romanizacja, urbanizacja, Karakalla, starożytność, starożytny Rzym, kultura starożytnego Rzymu, społeczeństwo starożytnego Rzymu, antyk

Bibliografia

M. Beard, *SPQR. Historia starożytnego Rzymu*, tłum. N. Radomski, Poznań 2016.

K. Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016.

M. Jaczynowska, M. Pawlak, *Starożytny Rzym*, Warszawa 2011.

Słownik kultury antycznej, red. R. Kulesza, Warszawa 2012.

C. Wells, *Cesarstwo rzymskie*, tłum. T. Duliński, Warszawa 2005.

A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2010.

A. Ziółkowski, *Historia Rzymu*, Poznań 2004.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższym materiałem filmowym, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DIWW0Rqml>

Nagranie filmowe dotyczące romanizacji oraz urbanizacji prowincji.

Polecenie 2

Opisz związki urbanizacji i romanizacji z armią rzymską.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Czy faktycznie zjawisko romanizacji można zestawiać ze zjawiskiem globalizacji? W jakim kontekście byłoby to uprawnione? Uzasadnij swoje stanowisko.

Twoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Rozstrzygnij, które zdania są fałszywe, a które prawdziwe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Wiele stolic współczesnych państw europejskich ma swój początek w czasach Cesarstwa Rzymskiego.	☐	☐
Tempo urbanizacji i romanizacji prowincji było mniej więcej jednakowe na całym obszarze imperium.	☐	☐
Ustrój i wygląd miast prowincjonalnych były wzorowane na Rzymie.	☐	☐
Obecność armii rzymskiej na danym terenie hamowała postępy romanizacji.	☐	☐
Do typowych rzymskich budowli należała bazylika.	☐	☐
Rzymianie czuli wyższość cywilizacyjną nad Grekami.	☐	☐

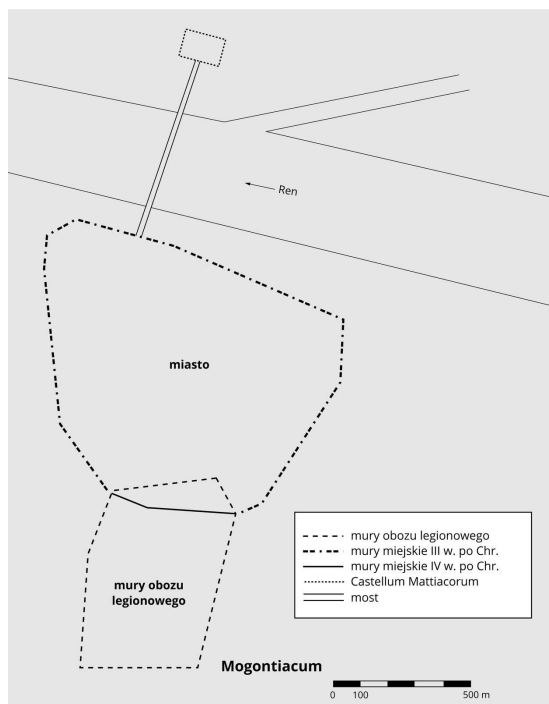
Ćwiczenie 2

Makieta rzymskiego miasta Augusta Treverorum (Trewir).

Źródło: Kleon3, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Na podstawie analizy ilustracji opisz prawdopodobny sposób, w jaki powstała Moguncja.

Moguncja, plan miasta.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o. na podstawie Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań – Gniezno 2016, s. 580, licencja: CC BY-SA 3.0.

Tvoja odpověď

Na podstawie analizy treści tekstu źródłowego nadaj mu tytuł oraz ułokuj go w czasie.

“ *Constitutio Antoniniana*

Imperator [...] oznajmia: wszędzie należy odnosić zarówno przyczyny, jak i powody rzeczy do czegoś boskiego. Również i ja słusznie mógłbym podziękować bogom nieśmiertelnym, że ocalili mnie od ataku, który miał miejsce [domniemany spisek na życie cesarza]. Uważam zatem, że mógłbym we wspaniały i pobożny sposób uczynić coś odpowiedniego ich majestatowi, jeśli wniósłbym do świątyń bogów tyle dziesiątków tysięcy, ilu by było moich poddanych, jako Rzymian. Przyznaję zatem wszystkim w całym świecie rzymskim prawa obywatelskie Rzymian [...].

Źródło: *Constitutio Antoniniana*. Cytat za: Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016, s. 589.

Tytuł

Ulokowanie tekstu w czasie

Na podstawie tekstu źródłowego z poprzedniego ćwiczenia i poniższego opracowania historycznego porównaj motywy wprowadzenia *Constitutio Antoniniana* i wyjaśnij, dlaczego jeden z historyków określił przekaz Kasjusza Diona (II–III w.) jako złośliwy.

((Karl Christ

Historia Cesarstwa Rzymskiego

U Kasjusza Diona można znaleźć sugestię, że wydanie *constitutio Antoniniana* miało przede wszystkim na celu objęcie całej ludności Imperium Romanum obowiązkiem płacenia podatków obligatoryjnych dla obywateli rzymskich. Ponieważ w tym czasie podatek spadkowy został podwojony, czyli podniesiony do 10%, tak radykalne zwiększenie liczby obywateli rzymskich musiało mieć istotne konsekwencje.

Źródło: Karl Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016, s. 589.

Tvoja odpowiedź

Oceń stosunek Seneki do polityki nadawania obywatelstwa rzymskiego przez cesarza Klaudiusza (41-54). Podaj argument za tym, że Seneka wyolbrzymia rozmiary polityki cesarza.

((Seneka

Apocolocyntosis, czyli Udynienie boskiego Klaudiusza

[Mówi Kloto, wyznaczająca długość życia ludzi, do Merkurego, który żąda, aby Klaudiusz umarł]

Ja właśnie chciałam mu jeszcze dodać parę lat życia, aby obdarzył obywatelstwem tych, nielicznych już wprawdzie, barbarzyńców, którzy go jeszcze nie otrzymali. Postanowił przecież uznać za obywateli rzymskich wszystkich Greków, Gallów, Hiszpanów, Brytanów. Ale ponieważ jest rzeczą wskazaną, żeby choć kilku barbarzyńców zostawić na rozmnożenie, ty zaś życzysz sobie, by tak się stało, niech więc się stanie!

Źródło: Seneka, *Apocolocyntosis, czyli Udynienie boskiego Klaudiusza*, tłum. L. Joachimowicz, rozdział 3.3.

Tvoja odpowiedź

Zapoznaj się z tekstami źródłowymi (A i B), a następnie wyjaśnij, skąd wynikają różnice związane z polityką przyznawania obywatelstwa rzymskiego w czasach Oktawiana Augusta (I w. p.n.e./I w. n.e.) i w czasach Marka Aureliusza oraz Lucjusza Werusa (2 poł. II w.).

Tekst A

“ *List cesarza Augusta do urzędników, rady i ludu Rozos*

Imperator Cezar [Oktawian August] [...] pozdrawia archontów [urzędników], radę i lud Rozos [...]. Zgodnie z tym, co się należy ludziom walczącym dla mnie i znakomitym w starciach z wrogiem, został [Seleukos] nagrodzony za wierność zwolnieniem z podatku i prawami obywatelskimi.

Źródło: *List cesarza Augusta do urzędników, rady i ludu Rozos*, tłum. P. Lampkowska. Cytat za: Christ K., *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań-Gniezno 2016, s. 585.

Tekst B

“ *Tabula Banasitana*

Przyznajemy [Marek Aureliusz i Lucjusz Werus] mu [Julianowi, przywódcy ludu Zegrensów] obywatelstwo rzymskie bez naruszenia prawa plemienia, bez ulgi podatkowej i zmniejszenia dochodu na rzecz ludu rzymskiego i skarbu Cesarstwa.

Źródło: *Tabula Banasitana*, [w:] Christ K., *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. P. Lampkowska, Poznań-Gniezno 2016, s. 588.

Twoja odpowiedź

Na podstawie analizy zamieszczonych niżej fragmentów określ stosunek Tacyty do ludności Brytanii i podaj argumenty przemawiające za tezą postawioną w opracowaniu historycznym.

((Tacyt

Żywot Juliusza Agrykoli

Chcąc, żeby ludność rozproszona, nieokrzesa i dlatego do wojen pochojna przyzwyczaiła się drogą rozrywek do spokoju i bezczynności, [...] Agrykola [namiestnik Brytanii] wspiera ich oficjalnie, aby budowali świątynie, rynki i domy [...] [i młodzież] kazał kształcić w sztukach wyzwolonych [...], tak że oni, którzy dopiero co odtrącali język Rzymu, zapragnęli jego wymowy. Potem też zdobył szacunek nasz strój i częsta stała się toga; powoli doszli do przynęt występków: portyków, łaźni i wykwinnych uczt; a nazywało się to u tych głupców cywilizacją, kiedy w rzeczywistości było udziałem niewoli.

Źródło: Tacyt, *Żywot Juliusza Agrykoli*, tłum. S. Hammer, rozdział 21.

((Mary Beard

SPQR. Historia starożytnego Rzymu

Żadnemu urzędnikowi z Rzymu nie przyszłoby do głowy „cywilizować” w ten [opisany przez Tacytą] sposób Greków.

Źródło: Mary Beard, *SPQR. Historia starożytnego Rzymu*, tłum. N. Radowski, Poznań 2016, s. 452.

Tvoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Romanizacja i urbanizacja prowincji *Imperium Romanum*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:

1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia terminy „romanizacja” oraz „urbanizacja” w kontekście imperium rzymskiego;
- tłumaczy związek urbanizacji i romanizacji z armią rzymską;
- wyjaśnia, w jaki sposób zakładano nowe miasta i dlaczego podbijane ludy decydowały się na przyjmowanie rzymskiego stylu życia i kultury;
- opisuje wygląd i ustrój typowego rzymskiego miasta.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- komputery z dostępem do internetu dla uczniów.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla uczniom temat oraz cel zajęć zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, wspólnie z nimi ustala kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel poleca uczniom przygotować w parach pytania związane z tematem lekcji. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z tematem lekcji?

Faza realizacyjna:

1. Praca w grupach z treścią e-materiału. Uczniowie liczą do trzech lub do sześciu (w zależności od liczebności klasy) i zgodnie z numerami dzielą się na trzy grupy. Każda z nich opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:
- grupa 1 i 4 – Definicja rzymskiego miasta...,
 - grupa 2 i 5 – ...i jego powstawanie,
 - grupa 3 i 6 – *Civis Romanus sum*.

Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje. Nauczyciel w razie potrzeby dopowiada istotne fakty.

2. Uczniowie, aby uzupełnić swoją wiedzę, wykonują ćwiczenia od 1 do 3 z sekcji „Sprawdź się”, a następnie weryfikują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.
3. Praca z multimedium („Film edukacyjny”). Nauczyciel odtwarza film, może go zatrzymać w momencie, gdy pada pytanie „Jakimi językami mówiły dzieci tej pary?”

- i zadać je uczniom. Uczniowie próbują intuicyjnie odpowiedzieć na to pytanie, następnie prowadzący odtwarza pozostałą część filmu, zawierającą odpowiedź.
4. Nauczyciel (nawiązując do polecenia 3) zadaje uczniom pytania: Czy faktycznie zjawisko romanizacji można zestawiać ze zjawiskiem globalizacji? W jakim kontekście byłoby to uprawnione? Poleca, aby uczniowie przedyskutowali to zagadnienie w parach, a następnie podzielili się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
 5. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli klasę na czteroosobowe grupy. Uczniowie wykonują na czas ćwiczenia od 4 do 8. Grupa, która poprawnie rozwiąże je jako pierwsza, wygrywa, a nauczyciel może nagrodzić uczniów ocenami za aktywność.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli?
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów.

Praca domowa:

Wykonaj polecenie 2 dołączone do multimediu: „Opisz związki urbanizacji i romanizacji z armią rzymską”.

Materiały pomocnicze:

M. Beard, *SPQR. Historia starożytnego Rzymu*, tłum. N. Radomski, Poznań 2016.

K. Christ, *Historia Cesarstwa Rzymskiego*, tłum. A. Gierlińska, Poznań–Gniezno 2016.

M. Jaczynowska, M. Pawlak, *Starożytny Rzym*, Warszawa 2011.

Słownik kultury antycznej, red. R. Kulesza, Warszawa 2012.

C. Wells, *Cesarstwo rzymskie*, tłum. T. Duliński, Warszawa 2005.

A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2010.

A. Ziółkowski, *Historia Rzymu*, Poznań 2004.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z e-materiałami z sekcji „Film edukacyjny”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.